

EL FESTEIG PAGÈS

Arts per emparellar-se a la ruralia pitiüsa abans de l'arribada del turisme

Vicent Marí, *Palermet*

Al·lota de Formentera (1919).

Font: Jaume ESCANDELL.
Vestits i balls a Formentera els ss. XVIII, XIX i XX.
Eivissa: Consell Insular d'Eivissa i Formentera, 1999.

A les Pitiüses es desenvolupà un sistema de festeig prou complex, segurament degut a la dispersitat de l'hàbitat. A la ruralia, fins a l'actualitat, no hi ha hagut nuclis urbans, la gent hi vivia dispersa; cadascú, damunt la seva terra, hi construïa la seva pròpia vivenda.

Sé que, sobretot al Principat, a la gent li fa gràcia la manera de parlar i les paraules pròpies de Ses Illes. Per això aniré aclarint totes les paraules concepte que vagi introduint des de bon començament.

A les Pitiüses (no a les Balears) es diu *jove* a tot home en edat de

festejar, des de l'adolescència fins que es casa, això si ho fa en una edat que considerem normal (20-30 anys). *Al·lota* en deim del mateix, però en les dones. De qui no és casat, se'n diu *fadrí* o *fadrina*, amb l'adjectiu de garrut si ja va acumulant anys. A les dones, a més de fadrines, se les segueix anomenant *al·lotes* si no són casades.

Bé, per començar ja en sabem prou. El que surti d'aquí endavant ja ho aclarirem pel camí.

Els jòvens començaven a festejar cap als 16 o 17 anys i les *al·lotes* un poc abans, als 13 o 14 anys.

Per festejar, els jòvens anaven a les cases on hi havia *al·lotes*. Si es volia festejar amb una que encara no ho havia fet mai, s'havia de demanar ordre a son pare.

El principal dia de festeig era el diumenge. Començava al matí, a la sortida de missa, on els jòvens es posaven vora les *al·lotes* i les acompanyaven fins a sa casa, sempre baix l'atenta mirada d'algun dels pares d'ella. Si les *al·lotes* o els seus pares no volien que es festejàs, es refusava el jove i en pau.

Els costums canviaven d'un poble a l'altre. En alguns, haver fet el «camí de missa» (com se'n deia acompanyar l'*al·lota* fins a casa seua) no atorgava cap privilegi. En altres, concedia el primer torn per al festeig del diumenge de tarda.

A la tarda, el diumenge, els jòvens anaven cap a les cases on hi havia *al·lotes* de festeig. Es congregaven pels voltants en tant nombre com fos. Quan els pareixia hora d'anar començant, xiulaven per prop de la porta del porxo fins que l'amo els obria. Entraven, prenien cadira, i esperaven que sortís l'*al·lota*, que s'havia anat a mudar. En sortir, s'asseia un poc retirada i a viat hi anava el jove que tenia el primer torn que, segons el poble, era el del «camí de missa» o, senzillament, el primer que havia arribat aquella tarda.

El festeig (el jove i l'*al·lota*) parlava de conselló (fluixet), però sempre baix la ferria vigilància de «sa jaia», la mare d'ella. N'hi havia de més estretes i de més liberals, però una ferrada o una besada... s'havien de deixar per un descuit important de la jaia. Algunes, fins i

27

PARLEM DE...

tot, posaven una mida entre sa filla i el jove, i no deixaven que s'acostassin més del que allò els permetia.

El temps que durava el festeig, el controlaven els joves que esperaven el seu torn. Si el que estava festejant s'allargava massa, tiraven una pedreta als seus peus. Al cap d'una estona n'hi tiraven una altra i gairebé mai no s'arribava a una tercera, que ja era motiu d'agravi per al que estava esperant i es convertiria en baralla quasi segura.

Quan un jove i una al·lota s'acomiadaven, si ella havia quedat contenta, el convidava a tornar en voler, sinó, li «dava capot» (se'n desempallegava) amb coses com: «—En voler que tornis ja et faré [senyals de] fum». Sentint això, gairebé cap jove s'atrevia a repetir. El jove s'aixecava, hi passava el següent, i ell romania una estona amb els de la casa, s'acomiadava i se n'anava.

A vegades, en haver festejat en una casa, els joves anaven a una altra, però ja era tard i sovint l'amo no els deixava entrar dient que no volia jóvens de revetlla.

Els *tarderos* (els jóvens del diumenge de tarda) gairebé mai no es rebutjaven perquè era un agravi per a ells i segurament es venjarien. Si en arribar els jóvens una al·lota es negava a mudar-se, segurament aquests hi tornarien un altre dia i, en haver-la fet mudar, se n'anirien sense festejar-hi.

També li podien fer una «capolada de figuera d'indi». Els jóvens agraviats, el diumenge de matinada, marcaven el camí que havia de fer l'al·lota per anar a missa amb trossos de fulla de figuera d'indi (de moro), herba, palla i, si lligava, algun excrement. No començaven vora la casa d'ella perquè no se'n temés. Si ella ho sabia abans de partir, es posava la millor roba que tenia, les prendes (joies) i se n'anava a missa amb el cap ben alt.

També n'hi havia que «tiraven a befa»: disparaven armes de foc a prop de la casa d'ella.

*Al·lota i jove
eivissencs, abillats
amb la indumentària
pitiüsa.*

Font: Grup Folkloric Sant Josep de Sa Talaia, *Ball pagès*, 1996.

A vegades un jove prenia cadira i es posava vora un festeig, començant a festejar ell també amb l'al·lota. L'altre jove no s'havia d'acovardar i havia de demostrar que ell era el més divertit. El jove intrús es deia que feia «tirar senalla» a l'altre, o que «festejaven contra».

Tot plegat era un sistema que comportava no pocs conflictes entre jóvens. En una societat amb molt d'orgull i amb molta afició per les armes, un còctel no massa saludable, sempre hi havia engegades.

Tot això només passava a les cases on hi anaven jóvens. Abans, com ara, també hi havia al·lotes que no tenien molt d'efectís, que no estaven molt sol·licitades. Unes al·lotes d'aquestes feren la cançó avui tan coneguda «Anàrem a Sant Miquel», que quan es va fer deia: «Anàrem a Can Miquel». Si provau de cantar-la així, voreu com sí té sentit.

Una al·lota festejava amb tants jóvens com es presentaven fins que es prometia amb un. Ell, per pro-

metre's amb una al·lota, havia de parlar amb el pare d'ella. Si aquest ho trobava bé, el jove li regalava a l'al·lota tants anells d'or com li fos possible, com a màxim 24, que és tot el que es pot dur en una vegada. El diumenge vinent, l'al·lota exhibia els anells, amb què la majoria de jóvens ja es donaven per assabentats. Als altres, se'ls «dava boc» (se'ls feia sebre) quan es presentaven el diumenge de tarda.

Els hereus rebien en herència els anells de sa mare; els que no ho eren els havien de comprar, si podien.

Després de promesos continuaven festejant el temps que fos, anys a vegades. Canviava que ara ja hi podien anar els dijous a la nit, inclús també els dimarts i els dissabtes.

A més del festeig oficial, hi havia molts jóvens que «anaven de finestres». A la nit, quan la gent ja dormia, anaven a parlar amb les al·lotes fent ús dels petits finestrons mal tancats que tenien les cases pageses. Això és una cosa més de

les que feien els jóvens durant les nits. Altres eren fer por a cans, amollar bestiar o apedregar a altres jóvens, sobretot als de fora poble quan festejaven amb una al·lota de la rodalia.

Els pares d'una al·lota podien no avenir-se a una relació i també podien prohibir a un jove que festejàs amb sa filla. Si la parella estava molt un per l'altre, pactaven una cita i ell la «feia fugir». Generalment es feia durant la fosca. L'al·lota anava a buscar aigua a la cisterna, o vi o el que fos a fora de la casa, ell l'esperava i fugien corrents. Ell la portava a casa

d'uns parents i aviat es casaven, això era una cosa prou comuna i socialment estava ben vista.

Si les casances no es feien «a l'apressurada», fos per una fuga com per embaràs, el jove comprava la moblada de la seua habitació i ella en preparava la roba. Moltes vegades, per aconseguir diners per la moblada, els jóvens coïen un forn de calç, i amb el que feien de la fornada ja en tenien prou.

A l'església, per casar-se, només hi anaven la parella i poqueta gent més. Després es feia un dinar, que igual podia ser a casa d'ell com d'ella.

Els *jovençans* (recent casats) no vivien junts des del primer dia. Normalment era ella qui anava a viure a casa d'ell i esperava 8 o 10 dies a anar-hi. Mentrestant recollia i transportava les pertinences a la seva nova casa.

Aquest estil es va mantenir fins als anys cinquanta del segle passat. Després els jóvens continuaven anant a casa de les al·lotes, però d'un en un i quan ja s'havien conegut abans.

I fins avui, que ens podem englobar dins un estil purament occidental, i això supòs que ja sabeu com va.

29

PARLEM DE...

NOU DISSENY DE CANYES PER A DOLÇAINA **ARUNVAL**

ARTESANIA
COMUNITAT VALENCIANA

Nova forma interna cònica que facilita l'afinació i l'emissió

Pedidos: 962 590 451
www.zasmusic.com

zasmusic
Distribuidor oficial de Arunval

Riu sec

Contacte:
Manuel Hurtado
96 185 89 40

TALLER DE LUTHERIA **SM** **SERGI MARTÍ**

Especialistes en instruments d'arc

Restauració

Servei de recollida

Venda d'instruments d'estudi

Instruments antics d'alta qualitat

Prior Morera, 4 baix esquerra · 46600 Alzira · València - Spain
Tel-Fax: 96 241 90 99 · www.taller-lutheria.com · e-mail: taller-lutheria@ctv.es
C. Penyalosa, 7, baix 46006 València